

KENTTÄTUTKIMUKSEN ANTIA BUDDHALAISESTA LUOSTARISTA

OSA 2

RENÉ GOTHÓNI

Dokumentoin kolmessa peräkkäisessä katsauksessa kenttätutkimustani Kandyn Malwatta Vihāran luostarista Sri Lankassa joulukuussa 2018. Osassa 2 keskityn buddhalaisen filosofian ja singalilaisen kulttuurin väliseen suhteeseen.

Buddhalainen filosofia ja kulttuuri

Kun huhtikuussa 1974 palasin Sri Lankasta Suomeen pidin monena lukuvuonna esitelmiä ja luentoja Helsingin yliopistossa singalilaisesta Theravāda-buddhalaisuudesta. Kuulijoitten keskuudessa oli aina joitakin, jotka totesivat, että singalilainen buddhalaisuus ei ole aitoa, alkuperäistä buddhalaisuutta niin monien rituaalien takia ja siksi, että maallikot myös palvoivat hindujumalia. Vaikka kuinka yritin selittää, että rituaalit ovat elimellinen osa singalilaisten buddhalaista kulttuuria, aitoa buddhalaisuutta peräävät eivät hyväksyneet näkemystäni. Joukossa oli jopa niitä, jotka moittivat minua siitä, etten ollut aito buddhalainen enkä opettanut heille meditaatiota ja buddhalaisen opin syvällisempää ymmärtämistä.

Kun totesin uskontotieteen olevan uskonto-neutraali tieteenala eikä luentosarjan tarkoitus ollut julistaa buddhalaisuutta, vaan kertoa, miten buddhalaisuus ilmenee singalilaisessa kulttuurissa, jotkut opiskelijat poistuivat pettyneinä luenolta. He olivat ilmeisesti odottaneet minun kääntyneen buddhalaisuuteen ja nyt vihdoinkin opettavani yliopistossa kauan kaivattua Buddhan oppia, vastapainoksi teologian opinnoille. He eivät ymmärtäneet, ettei uskontotieteen tehtävä ole opettaa uskontoja, vaan tutkia niitä ja selvittää, miten uskonnot eri maissa ja maanosissa ovat elimellinen ja usein dynaaminen osa kulttuuria.

Keskustellessani joulukuussa 2018 Sri Lankaan tekemälläni kenttätutkimusmatkallani munkki Dhammanisanthin kanssa, joka toimi Peradeniy-

an yliopiston opettajana, otin uudestaan esiin kysymyksen buddhalaisen filosofian ja singalilaisen kulttuurin välisestä suhteesta. Osoittautui, että hän oli hyvin perehtynyt mm. Ninian Smartin kirjoihin *The World's Religions* ja *Dimensions of the Sacred*. Niissä Smart analysoi uskonnoissa ilmeneviä opillisia, eettisiä, myyttisiä/kertomuksellisia, rituaalisia, kokemuksellisia, yhteisöllisiä ja materiaalisia ulottuvuuksia. Dhammanisanthin mielestä Smartin näkemys uskonnosta osuu oikeaan siinä, että samat ulottuvuudet esiintyvät myös singalilaisessa buddhalaisuudessa.

Keskustelussamme Dhammanisanthi korosti, että alkuperäinen buddhalaisuus ja myös *buddha*-sanan merkitys viittaavat pelkästään intialaisen prinssin Siddhārtha Gautaman valaistumiseen ja kahdentoista syyn kausaliteettiketjun (sanskritiksi *pratītiā-samutpāda*) perinpohjaiseen ymmärtämiseen. Kaikki (mieleen) ilmaantuvat ilmiöt ovat toisistaan riippuvaisia ja niiden riippuvuussuhdetta säätelee kausaliteettien lainalaisuus. Lisäksi hän tähdensi, ettei alkuperäisessä buddhalaisuudessa esiintynyt mainittujen ulottuvuuksien uskonnollisia piirteitä. Buddhan näkemykset voidaan hänen mukaan ennemminkin luokitella filosofiaksi, kuten Marxin, Kantin, Schopenhauerin ja monen muun filosofin näkemykset. Alun perin buddhalaisuudessa kylläkin oli oppilaita, mutta ei rituaaleja, eikä minkäänlaista pysyvää instituutiota.

Buddha vaelsi jalan oppilaittensa kanssa Pohjois-Intiassa monien muiden askeettisten viisaidenopettajien (*śramaṇa*) tavoin, opettaen omaa

Hartaita singalilaisia pyhiinvaeltajia Kandyyn Pyhän hampaan temppelissä (Daladā Māligāwa) joulukuussa 2018. Kuva: Annette Gothóni.

näkemystään, miten ihminen voi lopullisesti vapautua jälleensyntymisen kiertokulusta (*samsāra*). Kun totesin tämän olevan Smartin käsityksen mukaan buddhalaisuuden opillinen ulottuvuus, Dhammanisanthi tähdensi sen olevan ennen kaikkea empiirisen valaistumiskokemukseen perustuva filosofia, eikä niinkään uskonnolliseen kokemukseen perustuva oppi, jonka perustana on usko.

Käsitys, jonka mukaan Buddha perusti uskonnon, on niin ikään Dhammanisanthin käsityksen mukaan väärä. Buddha ei perustanut minkäänlaista uskontoa, ismiä tai instituutiota. Hänen filosofisen näkemyksen erityisyys tulee pikemminkin mieltää siten, että hän teki opetuspuheillaan kansanvalistustyötä pannen näin dharman pyörän pyörimään (*dharma-cakra-pravartana*), eli levitti kansan keskuudessa näkemystään neljästä jalosta totuudesta (*dharma*), kärsimyksen syystä ja siitä vapautumisesta. Vaikka hänen vaeltava ryhmän-

sä sadekausina asuikin jonkin varakkaan perheen mailla, vaellus jatkui heti sadekauden päätyttyä.

Dhammanisanthi havainnollisti käsitystään singalilaisten buddhalaisuudesta puumetaforan keinoin. Kuten kasvavassa puussa on ydin, jota ympäröi kuori, niin myös buddhalaisuudessa on ydin, jota ympäröi kansankulttuuri. Buddhalaisuuden ydin on Buddhan filosofia valaistumisen tiestä, joka koostuu niin sanotusta jalosta kahdeksanosaisesta polusta: oikeaan osuva näkemys (ymmärrys), ajattelu, puhe, toiminta, elinkeino, pyrkimys, tarkkaavuus sekä keskittyminen (meditaatio). Polun osat jaetaan tavallisesti kolmeen ryhmään: viisus (osat 1 ja 2), eettisyys (osat 3–5) ja meditaatio (osat 6–8). Ryhmien järjestys on kirjallisuudessa toisinaan päinvastainen, eli eettisyys, meditaatio ja viisaus. Näin Buddhan näkemystä ymmärtäneet korostavat, että kaikkia osia tulee harjoittaa samanaikaisesti, jolloin tiedostava ymmärrys laa-

jenee ja mieli kirkastuu. Ensimmäinen osa, eli viisaus, kuuluu sekä polun alkuun että loppuun, koska viisaus kasvaa harjoittamisen myötä.

Oikeaan osuvalla näkemyksellä, ymmärryksellä, tarkoitetaan kokonaisvaltaista oivallusta, jota sanskritiksi ilmaistaan näkemistä tarkoittavalla sanalla *dr̥ṣṭi*. Lähtökohtana oleva oikeaan osuva näkemys viittaa valaistumisen polulla olevien esteiden tunnistamiseen ja ylittämiseen taitavan purjehtijan lailla, joka ennakoii esteet ja karikot saapuakseen turvallisesti päämäärään eli satamaan. Taitavan ymmärryksen omaava kykenee siis välttämään joutumista harhateille, jonne taitaman polun kulkija helposti ajautuu.

Sana näkemys (*dr̥ṣṭi*) viittaa myös ihan konkreettisesti näkemiseen, eli sen arvioimiseen, mitkä lukemattomat harhaan johtavat polut loitontavat kulkijaa kauemmaksi valaistumisen mahdollisuudesta ja mikä on se oikeaan osuva keskitie, joka johtaa toivottuun päämäärään eli valaistumiseen (*samsārasta* pois pääsemiseen, *nirvānaan*). Tämä on munkki Dhammanisanthin mukaan buddhalaisen filosofian ydin.

Tässä yhteydessä on ehkä tarpeen korostaa, että buddhalaisen filosofian perustana on näkemys, jonka mukaan ihminen on syntymästään saakka kahlehdittu jälleensyntymisen kohtaloon. Ainoastaan valaistumalla ihminen voi vapautua jälleensyntymisestä. Tämä on buddhalaisuuden perusoletus, jota pidetään selviönä. Se on puun ydin, jonka ympärille on kasvanut kuori, oksat ja latvat, eli singalilaisten kulttuuri, jota voidaan pitää uskontona. Buddhan oppi sen sijaan on länsimaisten filosofien kaltainen filosofia.

Dhammanisanthi tähdensi, että sellaiset buddhalaiset palvonnan kohteet, kuten bodhipuut, Buddhan patsaat ja *stūpat*, eli pyhäinjäännös- ja muistomonumentit, sekä ruuananto (*dānē*) ja suojelulaulantaseremoniat (*pirit*) eivät tarkkaan ottaen kuulu buddhalaiseen filosofiaan. Palvontamenot bodhipuiden juurella ovat alun perin brahmaanipappien perinteeseen kuuluva käytäntö, jonka juuret legendan mukaan juontavat Višnujumalan palvontaan. Sen mukaan Višnu suositteli Alakṣmīa palvomaan bodhipuuta hyvittääkseen syntejään. Lisäksi Dhammanisanthi korosti, ettei Buddhaa tulisi palvoa eikä rukoilla, kuten monet singalilaiset nykyisin tekevät, esimerkiksi saadak-

seen lapsen, selviytyäkseen tentistä tai voidakseen hankkia omaisuutta. Tämä ei ole buddhalaisuutta. Samalla hän kuitenkin totesi, ettei tätä käytäntöä ole mahdollista poistaa. Ihmiset yksinkertaisesti tarvitsevat palvontamuotoja, joissa ihminen voi pyytää jumalilta ja jopa Buddhalta apua arjen haasteisiin.

Nykyisin singalilaiset mainitun perinteen mukaisesti kerääntyvät bodhipuita ympäröivien alttareiden ja Buddha-patsaiden äärelle asettamaan kukkia, suitsukkeita ja öljylamppuja palvoakseen Buddhaa. Tämä tapa ei varsinaisesti ole buddhalaiseen perinteeseen kuuluva, vaan brahmaanien palvontakäytäntö. Samoin suojelulaulantaseremoniat (*pirit*) elämän siirtymävaiheiden, kriisien ja hautajaisten yhteydessä eivät nekään Dhammanisanthin mukaan kuulu alkuperäiseen buddhalaisuuteen. Buddhalaiset munkit ovat kuitenkin omaksuneet näitä rituaaleja ja seremonioita tyydyttääkseen kansan hengellisiä tarpeita.

Bodhipuuta ja Buddha-patsaita ei varsinaisesti tule palvoa, koska Buddha ei ollut jumala, vaan ihminen ja johtaja sekä ensimmäinen bodhipuun juurella valaistunut ihminen meidän aikakauteemme. Ennen häntä oli monta Buddhaa, ja nyt buddhalaiset odottavat uutta tulevaa Buddhaa.

Singalilaiset maallikot asettavat bodhipuun ja Buddha-patsaan ympäröimälle tasanteelle kukkia ja resitoivat erinäisiä säkeistöjä, kuten: ”Näillä kukkinnoilla minä Buddhaa ihailen. Niiden saamalla ansioilla suo minun valaistua. Kuten tämä erinomaisen kaunis kukka kuihtuu ja kuolee, niin myös minun ruumiini näivettyy ja menehtyy.” Dhammanisanthi totesi, että tämän säkeistön ansio seuraavaa jälleensyntymistä varten on siinä, että lausuja palauttaa mieleensä valaistuneen Buddhan ja sen tosiasian, että *samsāran* kiertokulussa me kuolemme ja synnymme uudestaan. Tämän tiedostaminen tulisi hänen mukaan johtaa Buddhan opetusten pariin.

Vaikka Dhammanisanthi kritisoi singalilaisten brahmaanipohjaisia seremonioita ja rituaaleja, hän kuitenkin katsoi niiden olevan Buddhan oppia suojeleva kuori. Hänen kokemuksen mukaan singalilaiset eivät oikeastaan tunne Buddhan opin ydintä. Samalla hän kuitenkin piti tärkeänä sitä, että singalilainen kulttuuri suojelee alkuperäistä buddhalaisuutta. Omaksi kutsumukseksi hän

koki toimia opettajan tehtävässä sekä valistaa nuorempia buddhalaisia munkkeja ja maallikoita ymmärtämään alkuperäisen buddhalaisuuden ydintä.

Seuraavan katsaukseni otsikko on: Munkkiudesta luopumisen kysymys.

Kirjallisuutta

Gothóni, René (1982), *Modes of Life of Theravāda Monks. A Case Study of Buddhist Monasticism in Sri Lanka*. Studio Orientalia 52. Helsinki: The Finnish Oriental Society.

Gothóni, René ja Mahapanna (Mikael Niinimäki) (1990), *Buddhalainen sanasto ja symboliikka*. Helsinki: Gaudeamus.

Parpola, Asko (toim. 2005), *Intian kulttuuri*. Keuruu: Otava.

Rahula, Walpola (1956), *History of Buddhism in Ceylon*. Colombo: Gunasena.

Silva, de L.A. (1974), *Buddhism: Beliefs and Practices in Sri Lanka*. Sri Lanka.

Smart, Ninian (1989), *The World's Religions*. London: Cambridge University Press.

Smart, Ninian (1996), *Dimensions of the Sacred*. London: Harper Collins.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston uskontotieteen emeritusprofessori.

KYSELY TUTKIJOIDEN SAAMASTA PALAUTTEESTA

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK) kerää tietoa tutkijoiden saamasta palautteesta silloin, kun he esiintyvät asiantuntijoina julkisuudessa. Esiintymisellä tarkoitetaan esim. tietokirjan julkaisemista, esitelmää yleisöseminaareissa, haastatteluiden antamista tai kirjoituksia lehdissä, blogeissa tai sosiaalisessa mediassa.

Kyselyssä kerätään tietoa esiintymisen kanavista sekä palautteen määrästä ja laadusta. Kyselyssä palaute jaetaan kahteen kategoriaan, asialliseen ja häiritsevään palautteeseen. Asiallinen palaute on positiivista, neutraalia tai perusteltua ja rakentavaa kritiikkiä. Häiritsevä palaute aiheuttaa saajalleen kohtuutonta pahaa mieltä ja ahdistusta. Tutkijan saama palaute voi olla suusanallista tai kirjallista ja se voi esiintyä erilaisissa medioissa, sähköisissä viestimissä ja sosiaalisessa mediasa. Häiritsevä palaute voi olla fyysistä tai sisältää fyysisen uhkauksen. Se voi kohdistua myös asiantuntijan lähipiiriin tai omaisuuteen.

Tutkijan saamat asiallisesti perustellut eriävät mielipiteet tai tieteelliset kiistat eivät ole kyselyssä tarkoitettua häiritsevää palautetta.

Verkkokysely toteutetaan anonymisesti. Lomake on auki 15.4.-15.5.2019. Linkki kyselyyn: <https://survey.tsv.fi/index.php/survey/index?sid=823486&lang=fi>

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK) on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin. Aiemmat kyselyt toteutettiin vuosina 2015 ja 2017. Lisätietoja antaa pääsihteeri Reetta Kettunen, puh. 040 733 5935 tai [reetta.kettunen\(at\)tjnk.fi](mailto:reetta.kettunen(at)tjnk.fi).

UNIFIKAATIO FYSIIKASSA JA FILOSOFIASSA

Onko mahdollista muodostaa yhtenäinen, selkeästi ymmärrettävä luonnontieteellinen maailmankuva nykyfysiikan teorioiden pohjalta vai tarvitaanko jotakin uutta? Tule kuuntelemaan ja osallistumaan koti- ja ulkomaisten fysiikan ja filosofian asiantuntijoiden keskusteluun fysiikan avoimista kysymyksistä sekä fysiikan ja filosofian suhteesta. Tilaisuus järjestetään Helsingissä Tieteiden talolla 11.5.2019 klo 9–19. Se on englanninkielinen. Järjestäjät: Luonnonfilosofian Seura, Aalto-yliopisto, Physics Foundations Society ja Suomen Oppihistoriallinen Seura.

Ilmoittaudu osoitteessa www.lfs.fi.

KARSTENIALLE UUSI PÄÄTOIMITTAJA

Suomen Sieniseuran julkaisema tieteellisille sienitutkimuksille tarkoitettu, kansainvälinen aikakauslehti *Karstenia* uudistuu. Perinteikkään, jo lähes 70-vuotiaan lehden uutena päätoimittajana aloittaa **Riikka Linnakoski**. Hän on koulutukseltaan biologi ja filosofian tohtori Itä-Suomen yliopistolta. Hän työskentelee tällä hetkellä tutkijana ja projektinjohtajana Luonnonvarakeskuksessa. Linnakoski arvostaa sienitieteellistä perustutkimusta, joka on edellytys myös uusille, sieniin liittyville innovaatioille: ”Karstenialla on tärkeä tehtävä erityisesti sienitieteellisen perustutkimuksen vaalijana. Arvostan mahdollisuutta päästä osaksi lehden pitkää historiaa. On myös erittäin innostava tehtävä uudistaa Karsteniaa.”